

Kannanotto: Kotoutumiskoulutuksen rahoitusmallin on lähdettävä kotoutujan tarpeista

Työ- ja elinkeinoministeriön tilaamassa ja Owl Groupin toteuttamassa selvityksessä tarkastellaan kotoutumista ja kielen oppimista tukevien koulutusten rahoitusmallien yksinkertaistamista ja tehostamista. Ministeriö kuitenkin peruutti selvitystä koskeneen esittely- ja keskustelutilaisuuden, mikä on valitettavaa valmistelutyön avoimuuden ja vuorovaikutuksen kannalta. Tässä yhteydessä Bildningsalliansen (BA), Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ja Suomen Kansanopistoyhdistys (SKY) haluavat tuoda esiin näkemyksensä selvityksen sisällöstä ja sen pohjalta tehdyistä linjauksista.

Selvityksen puutteet: hallintopainotteisuus ja kotoutujan näkökulman sekä kansainvälisten kokemusten sivuuttaminen

Selvityksessä vertaillaan rahoitusmalleja ja pohditaan tulosperusteisen rahoituksen käyttöönottoa. Painopiste on kuitenkin hallinnollisissa rakenteissa ja rahoituskanavissa, ei itse koulutuksen laadussa, saavutettavuudessa tai opiskelijälähtöisyydessä. Keskeinen kysymys siitä, miten koulutus todella tukee kotoutumista ja vastaa erilaisiin oppimistarpeisiin, jää vaille vastausta.

Selvityksessä ei myöskään oteta kantaa linjausten perusteisiin, vaan todetaan, että kuntavetoisten vaihtoehtojen edut ja haitat – kuten esimerkiksi kuntien sekä työllisyysalueiden välisen yhteistyön toimivuus – jäävät nähtäväksi. Samalla tuodaan esiin Norjan huonot kokemukset kuntavetoisesta mallista, Saksan opit kielen oppimisen ensisijaisuudesta työllistymiseen nähden sekä kuntavetoisen mallin haasteet, kuten mahdollinen opettajapula ja toiminnan ohjaamisen vaikeus.

BA, OAJ ja SKY katsovat, että kotoutumiskoulutusta tulee kehittää kotoutujan tarpeista käsin – ei hallinnon ehdoilla. Kotoutumiskoulutuksen kehittämisessä tulisi hyödyntää myös muiden Euroopan maiden kokemuksia ja oppeja. Kotoutuminen on enemmän kuin työllistyminen: se on myös oppimista, osallisuutta ja kiinnittymistä yhteiskuntaan.

Yksikanavainen rahoitusmalli ei takaa koulutuksen saatavuutta

Vuoden 2025 alussa työvoimapolitiittinen kotoutumiskoulutus siirtyi kuntien vastuulle. Vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat edelleen järjestää omaehtoista kotoutumiskoulutusta ja luku- ja kirjoitustaidon opetusta, mutta ministeriön selvitys tähtää kaiken rahoituksen keskittämiseen kuntien peruspalvelujen valtionosuuksiin – ilman korvamerkintää tai ohjaavia vaikuttavuustavoitteita.

Tämä malli käytännössä sulkee vapaan sivistystyön oppilaitokset järjestäjäroolin ulkopuolelle. Kunnilla ei ole velvoitetta eikä välttämättä resursseja tai osaamista tarjota kotoutujalle kattavaa koulutusta, jolloin:

- alueellinen tasa-arvo heikkenee,
- koulutuspaikkoja voi kadota,
- osaamista katoaa oppilaitoksista, ja
- integraatiokoulutusmahdollisuudet nuorille oppivelvollisille kaventuvat.

Missä vaihtoehdot? Miksi monituottajamallia ei arvioitu?

Selvityksessä on valitettavan vähän pohdintaa vaihtoehtoisista malleista. Esimerkiksi nykyinen monituottajamalli (vuonna 2025 käytössä oleva) ja akreditointiin perustuva järjestäjämalli, jossa kotoutumiskoulutus olisi osa OKM:n kokonaisuutta, ovat jääneet tarkastelun ulkopuolelle. Tämä heikentää selvityksen uskottavuutta ja kaventaa poliittisen päätöksenteon tietopohjaa.

Vapaan sivistystyön rooli on keskeinen ja korvaamaton

Vapaan sivistystyön oppilaitokset – kuten kansanopistot – ovat olleet kotoutumiskoulutuksen keskeisiä toteuttajia vuosien ajan. Ne tarjoavat laadukasta, joustavaa ja nopeasti reagoivaa koulutusta maahanmuuttajille. Ne ovat

vastanneet muun muassa vuosien 2015 ja 2022 pakolaiskriisitilanteisiin nopeasti ja tehokkaasti. Niissä toimii pätevät opettajat ja opetusta kehitetään opiskelijoiden taitotason mukaan.

Lainsäädännön mukaan kotoutumiskoulutus on osa vapaan sivistystyön sivistystehtävää. Sen rahoituksen tulee jatkossakin tulla opetus- ja kulttuuriministeriön kautta, ei yleiskatteellisena osana kuntarahoitusta.

Jos vapaan sivistystyön koulutusta ei enää rahoiteta:

- koulutuksen saavutettavuus heikkenee,
- oppilaitosten toimintaedellytykset murenevat, ja
- yhteiskunta menettää merkittävän osaamisen ja infrastruktuurin kotoutumisen tueksi.

Kotoutumiskoulutuksen leikkaukset tulevat kalliiksi

Suomen hallituksen tavoitteena on leikata kotoutumiskoulutuksesta 15 miljoonaa euroa vuoden 2027 alusta alkaen. Owl Groupin selvityksen mukaan tutkimusnäyttö osoittaa, että tällaiset leikkaukset todennäköisesti heikentävät maahanmuuttajien hyvinvointia. Lisäksi niillä on negatiivisia vaikutuksia julkiseen talouteen lisääntyvien tulonsiirtojen ja menetettyjen verotulojen kautta.

Kotoutumiskoulutuksen resurssien vähentäminen, kohderyhmän rajaaminen tai koulutuksen keston, sisällön ja laadun heikentäminen kaventaisivat maahanmuuttajien mahdollisuuksia kiinnittyä yhteiskuntaan ja työelämään. Tämä vaarantaisi kotoutumisen onnistumisen ja kasvattaisi syrjäytymisriskiä.

Rahoituksen on tuettava vaikuttavaa kotoutumista

Yksi konkreettinen uhkakuva on vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutuksen jääminen ilman rahoitusta. Hallituksen suunnittelema 15 miljoonan euron leikkaus kotoutumiskoulutukseen vastaa juuri sitä summaa, jolla vapaan sivistystyön koulutusta on tähän asti rahoitettu.

Vuonna 2023 noin 16 000 henkilöä osallistui työvoimapolitiittiseen ja noin 7 000 henkilöä vapaan sivistystyön kotoutumiskoulutukseen. Jos jälkimmäinen koulutusmuoto jää ilman rahoitusta, kysymys kuuluu: mihin nämä opiskelijat menevät?

Huhtikuussa 2025 julkaistun tutkimuslaitos E2 Tutkimuksen selvityksen mukaan kansanopistojen maahanmuuttajakoulutus edistää tehokkaasti sekä työllistymisvalmiuksia että yhteiskunnallista osallisuutta. Näitä vaikutuksia ei tule menettää hallinnollisten ratkaisujen vuoksi. Kotoutuminen on nähtävä koulutuspoliittisena ja sivistyksellisenä tehtävänä, ei pelkkänä työllisyyspolitiikkana.

Tiivistetyt esitykset:

- Kotoutumiskoulutuksen rahoituksen on oltava korvamerkittyä ja tarpeisiin perustuvaa.
- Vapaan sivistystyön oppilaitosten asema koulutuksen tarjoajina on turvattava.
- Rahoitus tulee ohjata opetus- ja kulttuuriministeriön kautta, ei yleiskatteellisena kuntien valtionosuuksiin.
- Kotoutujan tarpeet ja koulutuksen vaikuttavuus on asetettava kotoutumiskoulutuksen kehittämisen keskiöön.

